

Alâeddin Özdenören’de Şiir ve Felsefe ¹**Hüseyin ÖZTÜRK**Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümühuseyinozturk46@gmail.comOrcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-3019-8954>**Öz**

Felsefeci, şair ve yazar. Alâeddin Özdenören, 1940 yılında Kahramanmaraş’ta doğmuştur. Orta öğreniminden sonra İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü’nden 1966 yılında Bergson’da Özgürlük Problemi isimli bitirme tezi ile mezun olmuştur. Kahramanmaraş Lisesi’nde başladığı felsefe öğretmenliğine; Çorum, Mersin ve Ankara’da devam etmiştir. Bunların dışında Gazi Eğitim Enstitüsünde hocalık ve Kültür Bakanlığında müşavirlik yapmıştır. 1997 yılında müşavirlik görevinden emekli olmuş, 2003 yılında vefat etmiştir. Mezarı, Balıkesir Başçeşme kabristanındadır.

Alâeddin Özdenören’in üzerinde Nuri Pakdil, Sezai Karakoç ve Necip Fazıl’ın etkileri bulunmaktadır. Şair Cahit Zarifoğlu’nun “Yedi Güzel Adam”ından biridir. Ancak bunlardan en yalnızı Alâeddin Özdenören’dir. Dünyaya ait hiçbir beklentisi yoktur. Hayatla bir türlü barışmamıştır. Mahzun, dalgın ve dağınıktır. Mustafa Aydoğan’ın ifadesiyle; bu dünyada hak ettiğinin pek azına sahip olabilmiş birisidir. Alâeddin Özdenören hakkında yazı yazar hemen herkes onun şiirinden ve şairliğinden söz etmektedir. Ama felsefesinden hiç kimse bahsetmemektedir. Alâeddin Özdenören, en azından düşünce bazında; İslam’ın dünya görüşünü esas alır. Bu konuda toleransı yoktur. Bireysel ve toplumsal olayları, Batı kültür ve medeniyetini, onun dünyaya bakışımı bu açıdan ele alıp değerlendiren bir düşündürdür. Felsefi düşüncesini buradan çıkardığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: İslam Medeniyeti, Batı Medeniyeti, Kültür ve Emperyalizm.

---

¹ Makale Geliş/Kabul Tarihi: 17.06.2019 / 24.10.2019

Künye Bilgisi: Öztürk, H. (2019). Alâeddin Özdenören’de Şiir ve Felsefe. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 671-685. DOI: 10.33437/ksusbd.609458

Poetry And Philosophy In Alaeddin Ozdenoren

Abstract

Philosopher, poet and writer Alâeddin Özdenören was born in Kahramanmaraş in 1940. He was graduated from Istanbul University, Philosophy Department after he submitted his thesis “Freedom Problem for Bergson” in 1966. Özdenören first started teaching philosophy in Kahramanmaraş High School and continued to teaching philosophy at Çorum, Mersin and Ankara. Apart from teaching philosophy at high schools, he lectured at Gazi University and served at Ministry of Culture as adviser. He retired in 1997 and passed away in 2003. His grave is located at Balıkesir Başçeşme.

Alâeddin Özdenören had influenced from philosophers and poets; Nuri Pakdil, Sezai Karakoç and Necip Fazıl. He is one of the seven men of the Cahit Zarifoğlu’s poem “Yedi Güzel Adam (Seven Fine Men)”. Alâeddin Özdenören is the loneliest of the seven. He has no expectation from life and has never got on well with it. He is fortified, lost and dispersed. According to writer Mustafa Aydoğan; he got least from what he deserved from this life. Nearly everybody who writes about Alâeddin Özdenören talks about his poetry and his poems but not his philosophy. In terms of thought Alâeddin Özdenören, at least, bases on Islam’s world perspective. He has no tolerance on this. He evaluates individual and social events, western culture, civilization and their world perspective in this sense. It is safe to say that his philosophical thoughts arise from these facts.

Keywords: Islam Civilization, Western Civilization, Culture and Imperialism.

GİRİŞ

Bu bölümde Alâeddin Özdenören’den biraz daha söz etmek gerekirse şunlar ifade edilebilir. Yazar, şair ve felsefeci. Hikâye ve deneme yazarı Rasim Özdenören’in ikiz kardeşi. İlk ve orta öğretimini; Kahramanmaraş, Malatya, Tunceli ve İstanbul’da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü 1966 yılında “*Bergson’da Özgürlük Problemi*” adlı lisans tezi ile bitirdi. Felsefe öğretmeni olarak; Kahramanmaraş Lisesi, Çorum Lisesi. Mersin Atatürk Lisesi, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara Halide Edip Adıvar Kız Lisesi, Ankara Başkent Lisesi ve Ankara Fen Lisesinde görev yaptı. 1991 Yılında Kültür Bakanlığı Müşavirliğine atandı ve bu görevinden 1997 yılında emekli oldu.

Lise yıllarında; Erdem Beyazıt, Cahit Zarifoğlu ve kardeşi Rasim Özdenören'le birlikte Kahramanmaraş'ta çıkmakta olan Hamle adlı bir derginin yayın hayatının devamı için çalıştı. Yerel gazetelerde Cahit Zarifoğlu ile birlikte sanat sayfaları hazırladı. İlk şiirini 1957 yılında Hamle dergisinde yayımladı. Hamle, Kahramanmaraş lisesinden mezun Nuri Pakdil'in çıkardığı bir sanat dergisidir (Aydoğan, 2015: 23). Aydoğan'ın ifadesiyle; Pakdil'in zekâsı ve kudretli iradesi, Özdenören'in zarif dünyasının perdelerini araladı. Diğer arkadaşları gibi Alâeddin Özdenören'in de yazı ve düşünce dünyasında Pakdil'in önemli katkıları olmuştur. Hamle dergisi ile başlayan süreç; Sezai Karakoç ve Necip Fazıl gibi önemli kavşaklara uğrasa da Pakdil'in Özdenören'e verdiği ilk heyecanın bir başka olduğu söylenebilir (Aydoğan, 2015: 29).

Esasen Alâeddin Özdenören'in Maraş'taki gençlik dönemini; Özdenören'in şiir ve edebiyatı kendine konu edindiği fakat bu meselenin dini bir boyutu ve onun verdiği dünya görüşünün işin esası olduğunun farkında olmadığı bir dönem olarak ifade edebiliriz. Daha doğrusu Özdenören'in şiir ve düşünce hayatına damga vuran, adeta onun hayatının dönüm noktası olan iki olay vardır. Bunlardan biri İkinci Yeni şiiri, diğeri Sezai Karakoç'la tanışmasıdır. Aydoğan'a göre; 1957 yılında İkinci Yeni şiir akımı ile karşılaşması ona şiirin kapılarını, Sezai Karakoç'la karşılaşması ise; hayata ve dünyayı İslamî bir perspektiften bakmanın kapılarını açmıştır (Aydoğan, 2015: 42).

Alâeddin Özdenören, Şair Cahit Zarifoğlu'nun bir kitabına adını verdiği ve bir şiirinde geçen "*Yedi Güzel Adam*"dan biridir. Bunlardan en yalnızı Alâeddin Özdenören'dir. Dünyaya ilişkin hiçbir maddi kaygısı yoktur. Hayatla bir türlü barışamamıştır. Mahzun, dalgın, dağınık, ama yerine göre atik ve gözü karadır. Bazılarına benim de tanıklık ettiğim gibi; Alâeddin Özdenören, Mustafa Aydoğan'ın ifadesiyle; bu dünyada hak ettiğinin pek azına sahip olabilmiş birisidir.

9 Yaşındaki oğlu Kerem'in bir trafik kazasında hayatını kaybetmesi, onun üzerinde derin izler bırakmıştır. Kardeşi Rasim Özdenören, bu acıyı şöyle ifade etmektedir. "*O acıyı başka hiç kimsede görülmedik ölçüde iliklerinde, kanının alyuvarlarında, kızıl bir ateş halinde yaşadı.*" (Aydoğan, 2015: 98). Bu acı ona; tümü kerem olan şiirler yazdırır. 1996 yılında yayımladığı "*Yalnızlık Gide Gide*" adlı ikinci şiir kitabında Kerem'in Sayfaları adlı bir bölüm ve bu bölümde Kerem'le ilgili dört şiiri yer alır. Kerem'in acısının uzun sürmesi, aile içinde sıkıntılara neden olur. Eşi, Aysel hanımdan ayrılır. Daha doğrusu, bir mektubunda ifade ettiğine göre; eşi evi terk edip gider.

Daha sonra; şiir ve yazıları, belli aralıklarla Yeni İstiklal, Diriliş ve Edebiyat dergilerinde, sürekli olarak da 1976'da kurucuları arasında yer aldığı Maveria dergisinde yayımlandı. Olgunluk dönemi diyebileceğimiz son zamanlarda ise

ürünleri; Edebiyat Ortamı, Yedi İklim, Hece, Ay Vakti gibi dergilerde yayımlandı. Yeni Devir, Milli Gazete, Zaman, Tutanak ve Sağduyu gazetelerinde günlük ve haftalık yazılar yazdı. Bu yazılarında kendi adını kullandığı gibi; Bilal Davut takma adını da kullanmıştır.

İkinci eşi Pervin hanımın Balıkesirli olmasından olsa gerek; ömrünün son yıllarını Balıkesir’de geçirdi. 2003 Yılı’nın 26 Haziranında burada vefat etti. Mezarı; Balıkesir Başçeşme kabristanındadır.

Yöntem

Bu araştırmada, Alâeddin Özdenören’in hayatı, eserleri, şiiri ve felsefesi; nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak analiz edilmiştir. Doküman incelemesi, bütün araştırmalarda kaçınılmaz olarak kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Belgelerin mevcudiyeti kadar, onları kullanabilmek de önemlidir. Genel olarak doküman incelemesi, tarihçilerin, antropologların ve sosyal bilimcilerin kullandığı bir yöntemdir. Doküman incelemesi, araştırılması istenen kavramlar ya da olgular hakkındaki bilgileri kapsayan yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Alâeddin Özdenören’in bu bağlamda yayımladığı şiir ve deneme kitapları, dergilerde kendisiyle yapılan röportajlar, konuyla ilgili çıkan diğer yazıları incelenmiş; bunların dışında başka yazarların Alâeddin Özdenören’le ilgili yayımladıkları biyografi, deneme ve makale ve yorumları incelenmiş, bütün bu kaynaklara dayanarak; şiir ve felsefeye ilişkin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Alâeddin Özdenören’in şair, şiir ve felsefeye ait görüşlerine ve bu konularla ilgili yaptığı yorumlara yer verilmiş, bu bağlamda Alâeddin Özdenören’e göre Batı uygarlığının dayandığı; temelleri oluşturan; akıl, bilim ve felsefe kavramları ele alınıp incelenmiştir. 16. Yüzyıldan itibaren Batıdaki bu gelişmelerin; ülkemize yansımaları nasıl olmuştur? Özellikle Tanzimat, I. Meşrutiyet, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerindeki etkiler ortaya konulup; değerlendirilerek; tartışma ve sonuç bölümünde yorumlanmıştır.

Eserleri

Şiirleri; 1- Güneş Donanması- 1974; 2- Yalnızlık Gide Gide- 1996; 3- Şiirler/ Bütün Şiirleri- 1999; 4- Bütün Şiirler- 2002; Denemeleri; 5- İnsan ve İslam- 1982; 6- Batılılaşma Üzerine- 1983; 7- Devlet ve İnsan- 1986; 8- Yakınçağ Batı Dünyası ve Türkiye’ye Yansımaları- 1986; İnceleme; 9- Şiirin Geçitleri- 1996; Anı; 10- Unutulmuşluklar- 1999.

Şiiri

Şiirle mahalle mektebinde tanışır. Bu ilgi kaydolduğu Sakarya İlkokulunda da devam eder. Pazar Postası dergisi aracılığıyla İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreyya'dan etkilenmiştir. İşin ayrıntısını kendisinden dinleyelim. “ Cemal Süreyya, ilk şiir kitabı Üvercinka'yı çıkardığında ben Maraş Lisesinde öğrenciydim. Şiirle ilgileniyor, çıkmakta olan edebiyat dergilerini izliyordum. Yıl 1958. Cahit Zarifoğlu ile birlikte Maraş'ın Sesi gazetesinde haftada bir gün sanat sayfası düzenliyorduk. Bir gün Cahit gazetenin bürosuna geldi ve bana Üvercinka'yı uzattı. Okudum. Doğurgan, değişik ve güzel şiirler. Yeni bir şiir iklimine girmiştim. Pırıltılı bir zekâ ile lirizm, kederci ve alaycı bir sır perdesi içinde kendini gösteriyordu bu şiirlerde. Üvercinka'yı Cahit de sevmiş, bana bir yazı yaz dedi. Ben de 'Değişik Güzel' başlığı altında bir yazı yazdım. Bu yazı söz konusu gazetenin sanat sayfasında çıktı. Cemal Süreyya ile tanışmamız 1961 yılında oldu. Ben fakültede öğrenciydim. Beyazıt'ta bir pastanede oturduk. Arkadaşlarla birlikte Maraş'tayken çıkardığımız Hamle dergisini, yerel gazetelerde düzenlediğimiz sanat sayfalarını incelemiş. Doğrusu böylesine duyarlı ve dikkatli izleyici oluşu beni hayrette bırakmıştı. Bana kendisinin ilk eleştirmeni olduğumu söyledi ve 'Değişik Güzel' yazısını hatırlattı. Diriliş'te çıkan şiirimi beğenmiş, Papirüs için şiir istedi.” (Özdenören, 2017: 102).

Alâeddin Özdenören'in şiirlerinin en belirgin özelliği lirik olması, insana hüznü vermesidir. Kendi kuşağı şairler arasında en belirgin özelliği budur. Özdenören, lirik yazan bir şair ama bu tarzı sadece aşkla sınırlandırmıyor. En çok işlediği konular; yalnızlık, ayrılık ve ölümdür. Bununla beraber aşk, doğa, metafizik gibi lirik şiirin diğer kalan klasikleşmiş konularını da işliyor (Uysal, 2003: 99). Bir şöylesinde; “... *ben şiirden yola çıkarak veya okuduğum bir romandan, bir kitaptan yola çıkarak yazarım*” (Zarifoğlu, 2000: 176) diyor. Muhiddin Bilge ise; Alâeddin Özdenören'in “*Şair kelimelerin kalbini dinleyebilen insandır*” sözünden hareketle şu yorumu yapıyor: “*Felsefe eğitimi almış birisi olarak; kaleme aldığı düşünsel yazılarında bile kuru, yavan ifadelerin tuzağına düşmediğini, akılla temellendirdiği konularda bile lirizmi soluduğunu*” (Bilge, 2003:112) ifade etmektedir.

Kardeşi Rasim Özdenören, Alâeddin'in Şiiri isimli yazısında; Şiirlerine bir bütün olarak bakıldığında, dizelerinin tümüne bir hüznü sirayet ettiğini, yıkık ve kırık bir kalbin feryadını, sızlanışını, acısını gözlemleyebildiğini söylüyor. Rasim Özdenören'e göre; bu söyleyiş tarzı şiirlere içli bir lirizm katıyor (Özdenören, 2003: 94).

Kendisinin şiire bakışı ise; şu şekildedir. Şiir dile atılan bir tohumdur, dil buna karşı direnir, ama tohum eninde sonunda boy atmakta gecikmeyecektir ve böylece şiir doğacaktır. Şiir ruhun tohumudur, dilde büyür. Şiir, şairin dile karşı

verdiği bir özgürlük savaşının ürünüdür. Güçlük, ruhun derinliklerinde bütünüyle dinamik bir süreç olan birbirleriyle kaynaşmış anları dile aktarmakta ortaya çıkıyor. İşte büyük şair bilincinden çekip çıkardığı bu anları bölünmez bir melodi teşkil edecek şekilde sunabilen insandır (Özdenören, 1997: 39-41). Dilin, şiirin felsefesini yapan, şairi kelimelerin kalbini dinleyen adam diye niteleyen Alâeddin Özdenören, aynı zamanda “ *Bir kentin koynuna girdiğimden beri cebimde ölümüm*” diyebilen bir tevekkül ehlidir.

“Bu yaprak zindan

Kalacak değil

Doğacak gün

O kadar uzak değil

Sarsalım sarsalım

Yeri sarsalım

Karşı koyacak değil”

Bu dizelerin sahibi Özdenören; yüreğinde hep bu sevdayı taşımış ve en azından hayalinde yaşamıştır.

Şiir ve Felsefe İlişkisi

Alâeddin Özdenören üzerine kalem oynatan, yazı yazan hemen herkes Onun şiirinden ve şairliğinden söz ediyor, ama hiç kimse felsefesinden, felsefi düşüncesinden bahsetmiyor. Alâeddin Özdenören üzerine “*Alâeddin Özdenören’in Hayatı- Eserleri ve Şiiri*” konulu yüksek lisans tezi yapan Şerife Özdemir bile 465 sayfalık tezinde felsefesine sadece bir sayfalık bir yer ayırdığı, bunun da konuyla doğrudan bir ilgisinin olmadığı düşünülürse; işimizin ne kadar güç olduğu anlaşılır.

Gençliğinin ilk yıllarından itibaren; felsefenin esnek, muğlak ve bir o kadar karanlık dünyasına dalmış; Batı felsefesinin önde gelen filozoflarının belli başlı kitaplarını okumuştur (Aydoğan, 2015: 110). Okuttuğu felsefe derslerinin müfredatıyla yetinmemiş, onu zorlamış ve çoğu zaman bunun dışına çıkmıştır. Bu durumu Kahramanmaraş Lisesinde öğrencisi iken arkadaşlarla hoşumuza giden bir tarzda müşahede ettiğimizi burada belirtmeliyim.

Şiir ve felsefe arasında bir ilişki var mıdır? Varsa bu ilişki nasıl bir ilişkidir? Şiirle felsefe arasında doğrudan olmasa bile; dolaylı bir ilişkiden söz edebiliriz diye düşünüyorum. Çünkü Antikçağ felsefe metinlerinin bugüne ulaşan

fragmanlarının felsefi incelemeleri sonunda; bunların pek çoğunun şiirsel ya da en azından manzum metinler olduğu görülür (Sarılioğlu, 2013: 20). Yine M. Heidegger, A. Camus, J. Paule Sartre gibi egzistansiyalist filozoflar; hikâye, roman ve tiyatro oyunları; felsefenin edebiyat içerisinde yer almasını meşrulaştıran örnekler olarak görülebilirler (Akatlı, 2002: 84).

Hilmi Yavuz, Heidegger’in bir sözünü hatırlatır. Felsefi düşünce; tıpkı Sokrates öncesi filozoflarda olduğu gibi; şiirle kurulabilir. Şiir de, felsefe de sözün özüne olduğu kadar; insanın, doğanın ve yaşamın özüne yapılan yolculuklardır. Her ikisinin de ontolojik ve estetik kaygıları vardır. Arayışçı yollar üstlendiklerinden yolları bir yerde kesişir (Yavuz,1999: 152). Şiirde ötelere yüreği atıyorsa; orada hikmete, bilgeliğe yer vardır demektir. Felsefe sınırdır durandır, şiirse; sınır ötesidir. Şiire yaklaşan felsefe, ancak felsefeye yaklaşan şiirle buluşunca şiir titreşir. Felsefi düşünce ile şiirsel yaratıcılık, düşünme ile şiir yazma arasındaki ilişki, dilde baş döndürücü bir karmaşıklık yaratmakla birlikte; özgün hermeneutik yönleri açısından okunması ve incelenmesi gerekir diye düşünüyorum.

Düşünme ile şiir yazmanın ortak kökeni o kadar yakındır ki bazı düşünürler kendi düşüncelerini şiirsel öğeyle ifade ederler. Bazı şairler de sadece düşünürlerin özgün düşünme şekillerine yakın olduğu için şairdirler. Friedrich Nietzsche’nin şair- filozof benzetmesi bundan olsa gerekir. Öte yandan şair Hölderlin, derin düşüncesinin kuşatıcılığını, sahip olduğu potansiyeli, felsefeye olan eşsiz yakınlığa borçlu olduğunu söylemek mümkündür (Heidegger, 2003: 22) Nietzsche, düşünürün bir şekilde şair olduğunu, Hölderlin’in de şairin bir şekilde düşünür olduğunu söylemekle bir yerde haklı olduğunu söylüyor (Nalbantoğlu, 1977: 129). Bu noktaya değinen M. C. Anday; şiir, felsefeyle bitişiktir (prezi.com) diyor.

Yücel Kayıran, Tinsel Poetikası’nda; belirttiği üzere; felsefi şiir, insan varoluşundaki olmazları, korkuları, engelleri dile getirir. Burada felsefi şiirden kastedilen; felsefe bilgisine dayalı bir şiir değil, belirli bir felsefi bakış açısı, cümle yaratıları ya da şairin felsefe biliminden ürettiği şiirdir (Kayıran, 2013: 129).

Felsefesi

Alâeddin Özdenören’in felsefesini; ana hatlarıyla İslam’ın dünya görüşünü referans olarak alan, bu bakış açısından Batı uygarlığının dayandığı temelleri, insanlığa vaat ettikleri, getirdikleri ve uygulamalarının kritiğini yaparak ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Kendisini yakinen tanıyan, konu ile ilgili makalelerini, deneme ve incelemelerini; kısaca bütün eserlerini gözden geçiren bir akademisyen felsefeci olarak; şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki Alâeddin Özdenören, en azından düşünce bazında İslam’ın dünya görüşünü referans alan,

bu konuda toleransı olmayan, bireysel ve toplumsal olayları buna göre değerlendiren bir düşünce adamıdır.

Özdenören'e göre; 17. yüzyıldan itibaren dünyaya hâkim olmaya başlayan Batının dayandığı bazı temel değerleri vardır. Bu değerleri bilmeden Batı medeniyetini doğru olarak tanımak, anlamak ve değerlendirmek mümkün değildir. Bu nedenle bir Müslümanın çağını tanınması, kendisi, toplumu ve geleceği için hayati önem taşıyan sorumluluklarından birisidir. Bu sorumluluk bize günümüzde olduğu gibi; geleceğimizde de etkin olması muhtemel bir gücü iyi tanıyıp; analiz etmeyi gerekli kılmaktadır. Bu güç, Batıdır (Özdenören, 1984: 12). Topyekûn varlığıyla, ideolojisi, kültürü ve politik hesaplarıyla bu değerleri akıl, bilim ve felsefe olarak ifade edebiliriz. Şimdi bunları alt başlıklar halinde ele alalım.

Akıl

Batının kültür ürünleri geniş ölçüde akla ve akılcılığa yani rasyonalizme dayalıdır. Şüphesiz akıl, insanı diğer canlılardan ayıran önemli bir yetidir. Bu bakımdan İnsan için aklın önemli bir yeri ve değeri vardır. Bu sayede insan, iradesiyle hareket edebilmekte ve yapıp ettiklerinden sorumlu tutulmaktadır. Ama Özdenören'e göre; aklın mutlak bir değeri yoktur. Antikçağ Yunan rasyonalizminin ilk ve en önemli temsilcilerinden Sokrates'in en büyük yanılması neydi? Bu soruya; akla dayanarak mutlak bir genel geçer doğrular bulunabileceğine dair olan inancı, diye cevap vermek mümkündür. Özdenören'e göre; bu büyük düşünür döneminde geçerli olan birçok peşin hüküm ve saplantıyı sarsmış veya yıkmıştır. Ama bulacağına inandığı mutlak doğrulara ulaşmayı başaramamıştır. Sokrates, bunu kendi aklının yetersizliğine bağlamıştır. Yanılması da buradan gelmektedir. Kendi aklından şüphelenmek yerine; aklın kendisinden şüphelenseydi, bu yanılığa düşer miydi?

Bugünkü Batı aklı, duygu ve nefsin emrinde olduğundan; mutlak hakikatin aleyhine çalışmakta ve işlemektedir. Maddeye ve eşyaya bağlı bir hayat tarzı için insanlık onurunu feda eden Batı, tam bir kısır döngü içine düşmüştür. Akıl, içine düştüğü bu fasit daire içinde bocalayıp durmaktadır. Bugün Batı aklı, şeytani ilhamın ve nefsin emrinde olduğundan hak ve adaletin aleyhine çalışmaktadır. Batı, aklı zorlayarak; saçmanın eşiğine gelip dayanmıştır. Batı, eşyaya ve maddi olana dönük bir hayat tarzı için insanlık onurunu feda etmiştir. Bu yüzden, bugün akıl, kendisini amacının dışına çıkararak Batıdan intikam almaktadır.

Batının rölatif adaletten kurtulup mutlak adaletle yüzleşmesi için İsa peygamberin gelmesinin beklenmesi gerekecektir. Ancak bu da uzun sürmemiş, kısa sürede Hz. İsa, aslı tavrından uzaklaştırılmıştır (Özdenören, 1986: 76). Kilise, Roma'yı Hıristiyanlaştıracağı yerde; kendisi Romalılaştırmıştır (Özdenören, 1984: 77). Böylece başlangıçta ilahi kaynağa dayalı Hıristiyanlığı bile; fetişizme

indirmekten geri durmayan Batı, hem kendisiyle hem de çevresiyle sürekli bir çatışma içerisinde olmuştur. Akıl, bugün kendisini amacının dışına çıkararak ve dünyaya zulmeden Batıdan adeta intikam almaktadır. İlahi kaynağa dayalı bir din olan Hıristiyanlığı bile; akıl yoluyla kapitalizme payanda yapan Batı, hem kendisiyle hem de çevresiyle sürekli bir çatışma içerisinde bulunmaktadır (Özdenören, 1984: 37).

Pratik Aklın Tenkiti’nde akılla bir hesaplaşma içerisine giren Alman filozofu Kant, önemli olanın niyet olduğunu, insanları davranışlara göre değil, taşıdıkları niyete göre; değerlendirmek gerektiğini söylüyor. Bu görüşüyle Kant, Özdenören’e göre; İslam’ın bir ahlak ilkesi olan “ ameller niyetlere göredir” (Buhari, Bedü’l-Vahy: 1). Hadisinin öngördüğü bir noktaya geliyor. Bu neye yarar? Araştırıldığında; Batılı birçok düşünürde İslami gerçeklere uygun bazı görüşler bulmak mümkündür. Ama bunları İslam’ın yüceliğine bir delil olarak göstermek doğru olmadığı gibi; bu düşünürlerin büyüklüğünü göstermeye de yeterli değildir. Çünkü İslam, kendi şahsına münhasırdır (Özdenören, 1986: 40).

Oysa Müslümanlık; akla, değeri kadar bir değer verdikten sonra; aklın bağlanması gereken yüksek bir gücün emrine girmesi, Allah’ın varlığından emir alması gerektiğini öngörür. Bu yüzden insan davranışlarından dolayı aklına değil, Allah’a karşı sorumludur. Özdenören’in ifadesiyle Allah’ın rızasını gözetmeden yapılan hiçbir ahlaki davranışın değeri yoktur (Özdenören, 1984: 40). Semavi din, mutlaklığı Allah’a bağlar. İnsan, Allah’ın rızasını kazanmak için çalışacaktır. Bu çalışma aynı zamanda insanın Allah’tan dileğidir. Dilekleri kabul edecek ise sadece Allah’tır (Özdenören, 1984: 48).

Bilim

Özdenören’e göre; Batı, bilim objesini bilmek için bilir, anlayışını terk etmiştir. Bilimin değerini, ulaştığı pratik sonuçlara bağlamıştır. Sanayi, bilimin sadece bir uygulaması değil, aynı zamanda tek amacıdır. Başka bir ifadeyle Batı, İngiliz Bacon’un “Bilim, hükmetmektir” kuralını benimsemiştir. Bilimi, amaç değil, araç olarak kullanmaktadır. Özdenören’in buradan çıkarmak istediği; Batının kendisine fayda sağlamayan hiçbir şeyin önem ve değeri yoktur (Özdenören, 1984: 42). Bu tavrıyla Batı, rasyonalizmden pragmatizme kaymakta; diğer bir ifadeyle emperyalizmin kendisi olmaktadır.

Bu bakış açısıyla; insan, kendisini mutlaklaştırdığı takdirde, başka bir ifadeyle; sınırlı olduğu açık olan varlığını mutlaklaştırdığı takdirde, bütün başarısını kendi çalışmasının bir ürünü olarak görür. Gurura kapılan bu insan, kendisiyle çevresini tehlikeye sürükler. Batı insanının yıkıcı bir tutum içinde olmasının en büyük sebeplerinden biri budur. 20. Yüzyıl insanı, kendisini; istek, eğilim ve şehvetlerin tatmininde tamamen özgür hissetmektedir. Burada çağdaş bilimin insana bakışı da önemli bir rol oynamaktadır. İnsana maymunun uzantısı

bir hayvan, libido ve psikolojik dürtülerin toplamı ya da fiziki ve ekonomik ihtiyaçlardan ibaret bir yaratık gözüyle bakmaktadır. Böylece insan hakiki varlığını duymak ve yaşamaktan uzak bir ortamın içine sokulmaktadır.

Felsefe

İnsan, tabiatı gereği sürekli bir arayış içerisinde. Hayatın bir anlamı var mıdır? Varsa bu nedir? Hayat, yaşanmaya değer mi? Değerse neden? İnsanın dünyaya geliş amacı nedir? Buna benzer soruları çoğaltmak mümkündür. İnsan sürekli kendi kendine; bu soruları soruyor ve cevap bulmaya çalışıyor. Adına felsefe denen din dışı düşünme şekli, bu anlamda felsefe Antik Yunan düşüncesinin bir ürünüdür. Bu buluş Batı uygarlığının da temel bir özelliği olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Özdenören, 1984: 67). Batı düşüncesinde önemli bir yere sahip olan felsefe, bu sorulara bugüne kadar bir cevap bulabilmiş değildir. İnsan hayatı bu dünyada ölümle sınırlıdır. Felsefeyle uğraşan filozoflar ise; kestirmeden şu yargıda bulunurlar. Akıl, asıl var olanı ve varlığı kavramaktan uzaktır. Metafizik sorular, insan zihninin yosunu gibidir. İnsan, kesin ve mutlak bir cevap verememekle birlikte; içindeki ebedilik duygusu nedeniyle; bu soruları sormadan da edemez.

Fransız fizikçi Blaise Pascal, bu konuda şöyle der: “Felsefe üzerinde bir saat bile didinmeye değmez, bana filozofların bahsettiği Allah değil, peygamberlerin bahsettiği Allah lazımdır” (frmtr.com). Batı, aradığı atılım gücünü Hıristiyanlıkta bulamamış; ona uyacağı yerde onu kendine benzetmiş ve kapitalizme payanda yapmıştır. Bu yüzden de felsefeye sığınmıştır. Özdenören’e göre; Akıl, vahiy yoluyla bildirilen Allah’ı tanıyacak nitelikte yaratılmış, fakat onu kendiliğinden bulacak özellikte yaratılmamıştır. Bu yüzden peygamberlere ihtiyaç vardır. İşte bu yüzden ki, Allah’a akıl yoluyla ulaşmaya çalışsan, O’nu zatından talep edemeyen bir kısım filozoflar çıkmazdır.

Bu millet, milli mücadeleyi kazandıktan bir süre sonra; kendisini destekleyen Müslüman ülkelere karşı savaştıkları ile birleşmek zorunda kalmışsa; bunun nedeni emperyalistlerin başına musallat ettiği sahte devlet adamları ve bunların etrafında çöreklenmiş çıkarıcı zümrelerdir (Özdenören, 1986, 8). Özdenören’e göre; dualarla açılan Büyük Millet Meclisinin devamı olarak; İslam ülkelerine dayalı bir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek yerine; devleti yönetenler, bir yığın düzmece reformlarla toplumu meşgul ettiler. Bu durum bizi iki yönden yanılgıya düşürdü. Birincisi bu reformları telkin eden emperyalistlerin gerçek niyetlerinin ne olduğunu fark edemeden onları yürürlüğe koyma adına boş yere harcanan çaba, ikincisi de aydınlarımızın olanca mesaisini bu suni konulara ayırırken; asıl ihtiyaçlar için yapılması gereken işlerin bir kenara atılmasıdır (Özdenören, 1986: 9).

Bizdeki Batı hayranlarına göre; Batıya bağlanmak ve onun bir parçası olmak, ateşli bir tutkudur. Bu öylesine bir tutkudur ki, bu uğurda her şeyi göze almaktan çekinmezler. Batının Doğu toplumlarına bakışı ile bunların kendi toplumlarına bakışı arasında hiçbir fark yoktur. Bunlar doğuştan Doğulu olsalar bile; zihniyet olarak; zihnen ve ruhen Batılıdırlar. Batılı olan bu insanların politik olarak Batıya karşı olmaları mümkün değildir (Özdenören, 1984: 43). Alâeddin Özdenören'e göre; kendi toplumunun inançlarına, değerlerine, yaşayış tarzına düşman olan bu insanların artık o topluma ait olduklarını söyleyemeyiz. Doğrudan doğruya zihinler üzerinden sürdürülen korkunç Batı propagandasının gönüllü temsilcileri olan bu kişiler, taklit ettikleri Batı için değil, İslam dünyası için bir tehlike teşkil etmektedirler (Özdenören, 1984: 44).

Oysa Müslüman bir toplumda ortaya çıkan problemlerin çözümü, ancak İslami kaynaklara başvurmak yoluyla olması gerekirken; çözümü başka kaynaklarda aramak; toplumun varlık yapısına ters düşen durumlar ortaya çıkardı. Ülke çıkmaza sürüklendi (Özdenören, 1986: 9). Bunalımın başlıca kaynağı, gelinen noktada konulara Batı medeniyeti içerisinde bir çözüm aranmaya çalışılmasıdır. Bu bunalımın kaynakları sanıldığı gibi sadece ekonomik değildir. Bunalımın kökleri çok daha derinlerde.

Devlet denen siyasi varlığın görevi, toplumun varlık yapısına uygun olarak hareket etmektir. Aynı medeniyet ve kültür içerisinde yaşayan toplumlar arasında ortak değerler vasıtasıyla oluşan bir yardımlaşma, dayanışma, sevgi ve bağlılık; birbirine karşıt olan kültür ve medeniyetler arasında ise; bir sürtüşme ve çatışma söz konusudur. Devletin görevi, sosyal şahsiyeti yabancı saldırılara karşı korumak, onu geliştirmek ve dayanıklı hale getirmeye çalışmaktır. Özdenören'e göre; bin yılı aşkın bir süredir kendisine inanç ve ideal olarak İslam'ı seçmiş olan bu toplumun birlikteliğini bozmak ve onu köle durumuna düşürmek isteyen emperyalistlere bu devlet yardımcı oluyorsa o devletin o toplumun devleti olduğu söylenemez (Özdenören, 1986: 13). Hakiki devlet toplumun varlık şartıdır. Diğer bir ifadeyle milli vicdanın teşkilatlanmasıdır. Bu yüzden devletin yönünü toplumun sahip olduğu değerler belirler. Sağlıklı toplumlarda; toplumla devlet bütünleşmiştir. Bu tip toplumlarda devlet bir baskı aracı değil, tersine haksızlıkları ve adaletsizlikleri ortadan kaldıran bir güçtür.

Hülasa; insanlığı kurtuluşa erdireceğini vadeden kapitalizm ve ona bir tepki olarak; onun içinden çıkan komünizm gibi ideolojiler Batının birer ürünüdürler. Ama bunlar ortaya çıkarken; iyilik, güzellik, doğruluk, adalet ve eşitlik vaat etmişlerdir. Hiç kimse; Marx'ın bile kötü niyetli olduğunu söyleyemez. O, kapitalizmin karşısında ezilen insanların eşit ve özgür oldukları bir dünyanın özlemine çekmiştir. Sonuç ne olmuştur? Yoksul ve ezilmiş halklar kana bulanmış, çağın en trajik ve acımasız yöntemleriyle yok edilmek istenmiştir.

Allah'a başkaldıran bu sistemler, akla uygun olduğunu iddia ettikleri teori ve ideolojiler adına dünyayı tek çatı altında toplamak istemişler; ama insanı Allah'a dolayısı ile hayata ve tabiata bağlayan kökleri koparıp attıkları için; kör ve sağır bir dünya oluşturmuşlardır. İnsanların inançları uğruna katledildikleri bir çağda yaşıyoruz. İnsanın gerçek doğasına, karakterine, yaratılış sırrına aykırı olan bu ideolojilerin insanları mutlu etmesi mümkün gözükmemektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Tanzimat'la başlayan Batılılaşma hareketi bizde yeni bir insan tipinin oluşmasına neden olmuştur. Bu tipin adı pozitif insan tipidir. Bu tip, hayattan kavramlara değil, kavramlardan hayata doğru gider. Savunduğu değerler, içi boş, realite ile bağdaşmayan değerlerdir. Bilindiği üzere; pozitivism, Fransız filozofu Auguste Comte'nin 19. Yüzyılda kurduğu, felsefeyi bilimin hizmetine sunan bir felsefi görüştür. 19. Yüzyıl, özellikle fizik, kimya ve biyoloji gibi; pozitif tabiat bilimlerinin hızlı bir gelişme gösterdiği bir dönemdir. Bu gelişmeden önemli ölçüde etkilenen Comte, İnsan zihninin teolojik, metafizik ve pozitif olmak üzere üç dönem geçirdiğini; teolojik ve metafizik dönemlerin hükmünü tamamladığını; şimdi yaşanan çağın pozitif çağ yani bilim çağı olduğunu tasavvur eder ve savunur (Korlaelçi, 1986: 102). La religion d'Humanité (İnsanlık Dini) görüşüyle; bilimi dinin yerine koymaya çalışır. Halbuki bilim ve dinin sahaları ayrı ayrıdır. Bilim, insanın tabiata hükmetmesini sağlar, merakını giderir. Din ise; insanın inanma ihtiyacını karşılar. Dolayısıyla bilim, dinin yerine geçemediği gibi; din de bilimin yerine geçemez. Bizim Tanzimat aydınlarındaki bazı kafa karışıklıklarının pozitivist felsefenin etkisiyle buradan geldiği söylenebilir. Özdenören'e göre bu şekilde; bilimin dini anlamsız kılma çabası, insanın kötülöklere bulaşmasına neden olmuş, onu bunalımlı bir varlık haline getirmiştir.

Toplum soyut bir varlık değildir, onu diğer toplumlardan ayıran bazı değerlerinin olduğunu, bu değerler bütününe kültür adı verildiğini belirtmeliyiz (Öztürk, 2005: 70). Yine toplumun kültüründen dini çıkarırsanız geriye pek fazla bir şey kalmayacağını düşünüyorum. Zira din, kültürümüzü oluşturan en önemli unsurlardan birisidir. Millet kültürünü yoğuracak olan felsefenin hamurunda o vardır. Bu noktaya işaret eden İngiliz antropolog Eliot, "*kültür, bir toplumun dininin vücut bulmuş şeklidir*" (Eliot, 1981: 134) diyor. Bu cümleyi biraz katı bulanların olabileceğini belirten Eliot, din ve kültürün aynı şey veya tamamen ayrı şeyler olduklarına dair söylenebilecek daha uygun bir ifade bulamadığını, Hıristiyanlığı ortadan kaldırdığımızda Batı kültürü diye bir şey kalmayacağını söylemektedir.

Tutarlı olmayan, mensup olduğu medeniyetten, onun etkisinde oluşmuş millî kültüründen ilham almayan, kısaca; kendine has bir dünya görüşü (conception du monde) olmayan milletlerin felsefesi yoktur (Öztürk, 1998: 79). Bu kavramı biraz

açarsak; şunları söyleyebiliriz. Dünya görüşü; bireyin ya da bir toplumun kâinat, Allah, insanlık, gelecek ve benzeri konularda sahip olduğu inançlar, düşünceler, tavırlar ve değerler bütünü; bizi kuşatan dünya ve içinde yaşadığımız toplumla ilgili felsefî, siyasî, estetik ve bilimsel görüşlerin toplamıdır (Cevizci, 2010: 159). Felsefe, insanın dünya görüşüdür. Her toplumun dünya görüşünde farklılıklar vardır. Felsefe, bir toplumun benliğinden çıkarak kâinatın her tarafına uzanan iradesinin sistem halinde ifadesidir. Felsefe, millette irade halinde doğar ve onun tarihine yön verir. Sanatkâr ve hayat adamı, diplomat ve asker, dindar ve ahlâkçı hep filozofun kalbinde birleşirler. Felsefesi olan milletin kalbi, imanı olan bir cemaatin ise felsefesi vardır (Topçu, 1970: 11).

Ancak, bugün Batı kültürünün ağırlık merkezi, hikmet ve felsefe, sanat ve edebiyat olmaktan çıkmış, fizik ve kimyayı kendisine hizmetkâr yapan teknik olmuştur. Batı dünyası, kendi temellerini oluşturan Antik Yunan felsefesinin büyük üstadı Sokrates’in felsefeyi fizikten ahlâka yükseltmesine karşılık, asrımızın insanı yönünü ahlâktan fiziğe çevirmiş bulunuyor. II. Dünya savaşından buyana Batı eğitimi, kuruluşundaki ruh ve ahlâkından büsbütün ayrılarak sanayinin emrine girmiştir. Oswald Spengler’in de belirttiği gibi; bu hal Batı medeniyetinin gelecekte çöküşüne işaret ediyor (Spengler, 1978: 67).

KAYNAKÇA

- Akatlı, Fusun. (2002), **Dağlarca Şiirin Felsefî Boyutu**, Anadolu Sanat, Eskişehir.
- Aydoğan, Mustafa. (2015), **Yalnızlık Mahşeri Alâeddin Özdenören**, Cümle Yayınları, Ankara.
- Aydoğan, Mustafa. (2003), **Alâeddin Özdenören’in Şiiri**, Hece Dergisi, Yıl (7), Sayı (76).
- Bilge, Muhyiddin. (2003), **Kelimelerin Kalbini Dinleyen Adam**, Hece Dergisi, Yıl (7), Sayı (76).
- Buharî, İmam. **Buharî** (Temel Hadis Kitaplarından).
- Cevizci, Ahmet. (2010), **Eğitim Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul.
- Eliot, Thomas Stears (1981), **Kültür Üzerine Düşünceler**, Çev. S. Kantarcıoğlu, Ankara.
- Heiddeger, Martin. (2003), **“Hölderlin ve Şiirin Özü”**, Çev. M. Barış, Adam sanat Dergisi, S. 206.
- Hece Dergisi (**Özel Sayı-Alâeddin Özdenören**), (2003), Yıl (7), Sayı (76).

- Kayıran, Yücel. (2013), **Felsefi Şiir, Tinsel Poetika**, B. II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Korlaelçi, Murtaza. (1986), **Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi**, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Oswald, Spengler. (1978), **Medeniyet Yargılanıyor**, Çev. Nuray Sengebli, Dergâh Yayınları, İstanbul
- Özdemir, Şerife. (2014), **Alâeddin Özdenören'in Hayatı- Eserleri ve Şiiri**, Yayınlanmamış YLT, İstanbul.
- Özdenören, Alaeddin. (1997), **Yakınçağ Batı Dünyası ve Türkiye'deki Yansımaları**, Akabe Yayın, İstanbul.
- Özdenören Alaeddin. (1984), **Batılılaşma Üzerine**, Beyan Yayınları, B. II, İstanbul.
- Özdenören Alaeddin. (1986), **Devlet ve İnsan**, Nehir Yayınları, İstanbul.
- Özdenören Alaeddin. (2006), **Geleceğin İnsanı**, Hece Yayınları, Ankara.
- Özdenören Alaeddin. (2017), **Unutulmuşluklar**, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Özdenören Alaeddin. (2018), **Açılıyorum**, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Özdenören, Rasim. (2003), **Alâeddin'in Şiiri**, Hece dergisi, Yıl (7), Sayı (76).
- Öztürk, Hüseyin. (1998), **Eğitim Felsefesi**, Reyhan Yayıncılık, B. III, Ankara.
- Öztürk, Hüseyin. (2005), **Sosyolojik Yansımalar**, Babil Yayıncılık, B. II, Ankara.
- [http.www. Prezi. Com](http://www.Prezi.Com), Erişim; (25. 02. 2019).
- Topçu, Nurettin. (1970), **Kültür ve Medeniyet**, Hareket Yayınları, İstanbul.
- Uysal, Faruk, (2003), **"Lirik Şiirin Geldiği Yer"**, Hece Dergisi, Yıl 7, Sayı 76. ss. 99-102.
- Sarılioğlu, Kenan (2013). **Modern Türk Edebiyatında Şiir ve Felsefe İlişkisi**, (Doktora Tezi), İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Spengler, Oswald. (1978), **Batının Çöküşü**, Çev. N. Sengebli, İstanbul.
- Yavuz, Hilmi. (1999), **Şiir Henüz**, Est-Non Yayınları, İstanbul.

Zarifoğlu, Cahit. (2000), **Konuřmalar**, Beyan Yayınları, İstanbul.